

8. Журавель В.А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції: монографія / Володимир Андрійович Журавель. – Х.: Вид. агенція «Апостіль», 2012. – 304 с.
9. Ищенко Е.П. Криминалистика: учеб. / Е.П. Ищенко, А.Г. Филиппов. – М.: Высш. образ., 2007. – 743 с.
10. Колесниченко А.Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений / Алексей Никифорович Колесниченко. – Харьков.: Юрид. ин-т, 1976. – 14 с.
11. Криминалистика: учеб. / под ред. Р.С. Белкина – М.: НОРМА-ИНФА, 1999. – 971 с.
12. Михайлов Н.Г. Следственные версии. Планирование расследования / Н.Г. Михайлов // Расследование контрабанды: практ. пособ. / под ред. К.Ф. Скворцова. – М.: Юрист, 1999. – 208 с.
13. Новини Державної прикордонної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pvu.gov.ua/ua/about/news/news_701.htm
14. Селиванов Н.А. Типовые версии, следственные ситуации и их значение для расследования / Н.А. Селиванов // Соц. законность. – 1985. – № 7. – С. 52-55.
15. Шевчук В.М. Вплив слідчих ситуацій на вибір тактичних операцій при розслідуванні зґвалтувань / В.М. Шевчук // Проблеми законності: акад. зб. наук пр. / ред. В.Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2009. – С. 213-222.
16. Шевчук В.М. Методика розслідування контрабанди: проблеми теорії та практики: монографія / Віктор Михайлович Шевчук. – Х.: Гриф, 2003. – 280 с.
17. Шевчук В.М. «Слідова картина» контрабанди / В.М. Шевчук // Проблеми боротьби з корупцією, організованою злочинністю та контрабандою / під ред. А.І. Комарової, В.В. Медведчука та ін. – Т. 18. – К.: Науково-дослідний ін-т, 1999. – С. 352-358.
18. Шмонин А.В. Методология криминалистической методики: монография / Андрей Владимирович Шмонин. – М.: Юрлиинформ, 2010. – 416 с.

УДК 343.611.222.22

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ, ЯКІ СКОЄНІ ЧЕРЕЗ НЕОБЕРЕЖНІСТЬ

Помазан С.Г., здобувач

Класичний приватний університет

У статті розглянуті питання щодо можливих способів інсценування умисних вбивств, які скоєні через необережність. Зроблено висновок, що при розслідуванні умисних вбивств, які скоєні через необережність певний відсоток кримінальних справ мають деякі, у яких визначені різні способи інсценування вбивства під некримінальну подію.

Ключові слова: вбивство, вбивство через необережність, інсценування, механізм скоєння злочину, умисне вбивство.

Помазан С.Г. КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ РАССЛЕДОВАНИЯ УМЫШЛЕННЫХ УБИЙСТВ, СОВЕРШЕННЫХ ПО НЕОСТОРОЖНОСТИ / Классический приватный университет, Украина

В статье рассмотрены вопросы возможных способов инсценировки умышенных убийств, которые совершены по неосторожности. Выводы о том, что при расследовании умышенных убийств определенная часть уголовных дел определяется как инсценировка убийства под некриминальное событие.

Ключевые слова: убийство, умышенное убийство, убийство по неосторожности, инсценировка, механизм совершения преступления.

Pomazan S.G. THE PROBLEMS OF CRIMINAL INVESTIGATION OF RECKLESS WILLFUL HOMICIDES / Classical private university, Ukraine

The purpose of the article is to determine a series of the problems of unifying the criminal and legal interpretation of the norms of criminal law, which are intended to regulate legal relations for illegal killing of a person.

The issue studied herein is criminal and legal norms regulating the procedure for bringing to criminal accountability for deprivation of human life, actual homicides, in different forms contained in Article 119 of the Criminal Code (CC) of Ukraine, and specific features of investigating these crimes.

The investigative practice includes many homicides, upon conducting which the criminals try to escape responsibility by considering it possible and enough to hide not the fact of death of a person, but only a particular reason of death. For these purposes they create an erroneous appearance of aggrieved persons' death from suicide, accident, disease, or in the result of homicide committed by other persons.

Pursuant to these goals, before the investigator arrives to the place of accident, the killer destroys or hides the signs of a crime, and creates different signs of crime, removes certain objects, moves corpse, sometimes – rather far away, or changes its posture, makes additional injuries after the person's death etc.

Therefore, the criminal achieves his goal, which is to adjust the circumstances he created at the place of a crime to the picture of the crime that is supposed to have happened, which he describes in his evidences.

The purpose of staging is to confirm the criminal's erroneous version, the explanatory reasons neutral to him, the nature and circumstances of the accident being investigated.

Staging as a way to hide a homicide is used by the criminal when he knows or assumes that he will have to explain why and how the persons killed by him has died. Such explanations are usually given only by the criminals who are more or less connected with the aggrieved person. They are usually members of one family, housemates, apartment owners and residents, lovers etc.

But the criminal who has killed an affined person does not always confirms his explanation of the person's death through staging. In most casts he hides the fact of person's death, destroys or thoroughly hides the corpus.

It naturally follows from here that in all cases of the analyzed category it is necessary to adduce a version of homicide from the very beginning of investigation, irrespective of whether there are any data on homicide disguised by staging of any neutral reason of death, or whether there are no signs of staging and one have only a doubtful case of death, possible caused by killing. Alongside with the version of homicide, the investigator proceeding from the data of forensic examination of corpus and other circumstances must include in the plan other versions of the nature of dead person's death for thorough examination. Versions suggested by any member of the family, friends and acquaintances of a dead person shall be subject to mandatory checkup.

Therefore, one of the main tactic tasks in the situation when there is no clarity as to the event being investigated, is to determine whether there is any staging, its scope and purpose.

Key words: homicide, mechanism of conducting a crime, staging, reckless homicide, willful homicide.

Актуальність пропонованої статті полягає в тому, що Конституція України, ст.3, проголошує: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Будь-яка законослухняна людина вправі думати, що з метою реалізації даної, мабуть найважливішої конституційної норми, державою повинний бути вироблений визначений кримінально-правовий механізм, що захищає й охороняє життя і здоров'я людини від зазіхань, під страхом суворого кримінального покарання.

Метою статті є визначення низки проблем уніфікації кримінально-правового тлумачення норм кримінального права, призначених регулювати правовідносини за протиправне позбавлення життя людини.

Дослідженням проблем є кримінально-правові норми, які регламентують порядок притягнення до кримінальної відповідальності за позбавлення життя людини, власне вбивства, у різних формах, що містяться в ст.119 Кримінального кодексу України, та особливості розслідування цих злочинів.

Проблемами встановлення факту інсценування при розслідуванні вбивств займалися як російські, так і українські вчені. Зокрема відомі монографічні дослідження професорів Коновалової В.О. «Вбивство: мистецтво розслідування» [1] та Саїнчина О.С. «Особливості розслідування вбивств, прихованих інсценівками» [2]. Опираючись на ці та інші дослідження відомих учених, нами визначені деякі способи скоєння умисних вбивств через необережність, які можуть здійснюватися як при несподівано виниклому намірі, так із заздалегідь обдуманим наміром. І в тому, і в іншому випадку, але частіше в останньому, винна особа може вживати дії по приховуванню злочину.

Способи приховування злочинів переслідують різні цілі, а саме: 1) приховувати саму подію злочину; 2) приховувати його злочинний характер; 3) приховувати участь і зацікавленість у ньому злочинця. Вчиняючи вбивство через необережність, злочинець, як правило, повідомляє правоохоронні органи про скоєння вбивства та щиро кається в скоєнні злочину. Але є і випадки, коли після скоєння вбивства через необережність, людина починає усвідомлювати скоєне та шукати способи приховування вбивства. Або його маскуванню, інсценуванню під некримінальну подію.

Так, вбивця, ретельно сховавши труп потерпілого, пояснює його зникнення від'їздом, прагне приховати сам факт смерті потерпілого. Вбивця, що застосовує під час скоєння злочину рукавички, осипаючи місце випадку тютюном і так далі, намагається приховати лише свою участь у вбивстві. Особа, яка інсценує вбивство по помилкових мотивах, намагається приховати свою зацікавленість, свої справжні мотиви і цілі скоєння даного злочину. Злочинець, здійснюючи вбивство шляхом нанесення ударів тупим предметом потерпілому, скидає труп з висоти на землю і, інсценуючи самогубство, намагається приховати злочинний характер події. По змістовій стороні можна виділити приховування злочину шляхом приховання, маскуванню, знищення, фальсифікації інформації та її носіїв, а також змішаного способу різних інсценувань.

Таким чином, інсценування є одним із способів приховування злочину.

При виявленні трупа убитого найчастіше немає ніяких сумнівів в тому, що смерть викликана саме вбивством: характер, локалізація, а іноді і кількість ушкоджень, місце розташування трупа, навколишнє оточення – усе це разом узятє зазвичай дає уявлення про те, що сталося.

У той же час зустрічається немало випадків, коли встановити, чим викликана смерть загиблого – вбивством, самогубством або нещасним випадком, виявляється складним завданням. Зокрема, слідчому доводиться стикатися з неясними випадками смерті при виявленні трупа у водоймах, при встановленні смерті від падіння з висоти, від дії високої температури, від вогнепального поранення [3, 15]. В усіх цих ситуаціях смерть могла стати наслідком власної необережності загиблого, самогубства, а рівно і вбивства.

Слідчій практиці відомі немало вбивств, при здійсненні яких злочинці, прагнучи піти від відповідальності, вважають за можливим і достатнім приховати не факт смерті певної особи, а лише конкретну причину смерті. У цих цілях вони створюють помилкову видимість загибелі потерпілого від самогубства, нещасного випадку, від хвороби або в результаті вбивства, здійсненого іншими особами.

Згідно з цим цілям вбивця до прибуття слідчого на місце події знищує або маскує одні сліди, в той же час створюючи інші, видаляє ті або інші предмети, переміщає труп, часом на значну відстань, або змінює його позу, посмертно наносить додаткові тілесні ушкодження і т.д.

Таким шляхом злочинець досягає того, що створена їм на місці злочину обстановка приходить у відповідність із картиною події, що нібито сталася, яку він описує у своїх свідченнях.

У літературі є декілька визначень інсценування злочину. Так, його визначають як "сукупність дій, спрямованих на приховування винності певної особи в скоєнні цього злочину шляхом створення помилкової видимості іншої події" [1, 46].

Ю.П. Аленін та В.В. Тіщенко під інсценуванням розуміють умисне створення злочинцем доказів, які у своїй сукупності утворюють обстановку, характерну для визначеного, бажаного злочинцем о події [3, 43]. Р.С. Белкін пише, що інсценування злочину є створенням обстановки, що не відповідає події, що практично сталася на цьому місці, що може доповнюватися поведінкою і неправдивими повідомленнями, як виконавця інсценування, так і пов'язаних із ним осіб [4, 94].

Г.М. Мудьогін відмічає, що інсценування – один із різновидів протидії правоохоронним органам і є створенням видимості події шляхом цілеспрямованого внесення в обстановку реальної події змін, спрямованих на дезорієнтацію слідчого. Останнє визначення, на нашу думку, є найбільш точним і повним [5, 23].

Інсценування, являючись, як правило, самими інформативними, на думку В.О. Коновалової, включають в себе систему дій злочинця по попередженню виникнення слідів, знищенню, фальсифікації, приховання, маскуванню виниклих у результаті вбивства змін, створенню нових

слідів, що підтверджують версію суб'єктів приховування [1, 54]. З думкою авторитетного ученого ми безумовно згодні. Мета інсценування – підтвердити помилкову версію злочинця, нейтрально для нього пояснюючу причину, характер і обставини події, що розслідується.

Спосіб вбивства злочинець обирає вже з таким розрахунком, щоб застосування його створювало видимість смерті від іншої причини:

- а) самогубства;
- б) нещасного випадку;
- в) вбивства, здійсненого іншою особою (особами);
- г) ненасильницької смерті;
- д) при безперечній їх причетності до вбивства – здійснення його в стані необхідної оборони або з необережності [2, 36].

Інсценування як спосіб приховування вбивства використовується злочинцем у тому випадку, коли він знає, або припускає, що йому доведеться пояснювати, чому і як загинула вбита ним людина. Давати ж такі пояснення доводиться тільки вбивцям, більш менш близько пов'язаним із потерпілим. Це, як правило, члени однієї сім'ї, сусіди по квартирі, господар квартири та мешканці, коханці і т.п.

Однак далеко не завжди злочинець, що вбив близьку йому людину, підтверджує своє пояснення його смерті інсценуванням. У більшості випадків він приховує сам факт смерті потерпілого, знищує або ретельно приховує сам труп.

До чинників, що обумовлюють вибір "своїм" злочинець такого способу приховування, як інсценування, слід віднести здійснення вбивства в загальній квартирі злочинця і потерпілого, оскільки це дає можливість використати досить часу, щоб інсценувати нейтральну причину смерті. Велике значення має і спосіб скоєння злочину, обумовлюючий характер нанесених потерпілому ушкоджень або їх відсутність. Так, якщо потерпілий загинув в результаті скидання з висоти, то характер ушкоджень повністю співпадає з отримуваними при аналогічному падінні в результаті необережності або самогубства. При утопленні і відсутності зовнішніх ушкоджень злочинець висуває версію про самогубство або нещасний випадок.

Важливе значення мають і обставини, що не дають злочинцеві можливості вдатися до інших способів приховування, наприклад, до таких, які пов'язані з видаленням трупа з приміщення, де було здійснено вбивство, і з необхідністю потім пояснювати причину зникнення потерпілого (вбитий був хворий і не міг пересуватися).

Даючи свої пояснення про обставини смерті потерпілого, злочинець стоїть перед вибором: або він повинен стверджувати, що був відсутній у момент настання смерті, або відповідати, чому він не запобіг настанню смерті, якщо в цей час знаходився разом з потерпілим. Вибір злочинцем того або іншого різновиду виправдувальної версії не випадковий і визначається, по-перше, місцем здійснення вбивства, по-друге, характером зв'язку вбивці з потерпілим, і, нарешті, родом і видом смерті, що інспірується.

При здійсненні вбивства, що за місцем проживання потерпілого, або в іншому місці, яке не збігається з місцем проживання злочинця, винні майже завжди заперечують, що потерпілий помер при них, і посилаються на алібі. У тих же випадках, коли вбивство здійснюється там, де спільно мешкають і злочинець і потерпілий, то винні висувають або версію своєї відсутності, або він знаходився в іншій кімнаті, спав, не міг передбачати "нещастя" з незалежних від нього причин.

При інсценуванні вбивства "іншими особами" злочинець у більшості випадків стверджує, що напад відбувся в його відсутність, і, повернувшись, додому, він виявив потерпілого вже мертвим, або "вбивці" напали одночасно на нього і потерпілого, але йому /злочинцю/ "дивом" вдалося врятуватися. При таких же інсценуваннях, як "смерть по хворобі", злочинець, як правило, не заперечує своєї присутності при смерті потерпілого, а при версії про вбивство, "необережному" або викликаному "необхідною обороною", природно завжди стверджує, що вбивство сталося при ньому.

Винний, який висунув версію про смерть потерпілого в його присутності, зазвичай стверджує, що окрім них двох при цьому нікого не було. Пояснення злочинця носять інший характер лише у випадках, коли йому вдається намовити інших членів сім'ї, сусідів або інших осіб, підтвердити висунену ним версію, надавши відповідні помилкові свідчення.

Ініціатива виявитися наодинці з потерпілим майже завжди належить злочинцеві, тому він або посилає куди-небудь інших осіб під вигаданим надуманим приводом, або приходять туди, де потерпілий, свідомо для нього, знаходиться один, або відводить потерпілого в яке-небудь відлюдне місце і т.д. Викладаючи ж свою версію про те, що сталося, вбивця представляє справу так, ніби наодинці з потерпілим він виявився випадково.

Вирішивши інсценувати той або інший рід смерті потерпілого, злочинець після вбивства вживає всі необхідні заходи, щоб створити обстановку, що підтверджує намічену ним версію, та знищити сліди вбивства. У зв'язку з цим він не відразу заявляє про те, що "сталося" оскільки витрачає необхідний для нього час для інсценування, а іноді і для того, щоб умовити своїх близьких, підтвердити його свідчення.

Винний, який висунув версії про смерть потерпілого в його відсутність, найчастіше не заперечує, що останній раз бачився з потерпілим у день його смерті, знаходячись з ним наодинці. І хоча таке визнання для злочинця небезпечно, однак він розуміє, що заперечувати цю обставину, як правило, безглуздо, оскільки слідство легко може викрити його в брехні. У той же час злочинець обов'язково стверджує, що він кудись йшов, залишивши потерпілого одного. Це твердження потрібне вбивці з двох причин: по-перше, щоб пояснити, чому смерть потерпілого не могла бути ним відвернена, а по-друге, щоб створити собі алібі, оскільки згідно з його версією саме в цей час і сталася смерть потерпілого.

У більшості випадків відразу ж після здійснення вбивства і виконання задуманого інсценування злочинець дійсно куди-небудь йде, стараючись при цьому, щоб або його бачили знайомі, або його перебування у визначеному місці було зафіксоване. В окремих же випадках злочинець фактично взагалі нікуди не йде після вбивства, обмежуючись неправдивими твердженнями про свою відсутність аж до виявлення трупа потерпілого.

Для цього роду версій характерно також те, що злочинець, йдучи з житла після скоєного вбивства і заздалегідь знаючи, що, повернувшись додому, виявить труп потерпілого, часто вживає заходи до того, щоб це сталося при третіх особах. Зокрема, вбивця з цією метою робить вигляд, що не може потрапити додому, оскільки двері замкнуті, на стук ніхто не відкриває, а ключів у нього немає.

Звертаючись по допомогу до сусідів, двірника або інших сторонніх осіб, злочинець використовує їх присутність для того, щоб продемонструвати перед ними своє здивування, відчай, жалість і т.п. Відразу ж після виявлення трупа злочинець або сам повідомляє про те, що сталося в міліцію, або просить це зробити кого-небудь з оточуючих, підкреслюючи цим, що в нього не було ніяких підстав приховувати від відповідних органів смерть потерпілого або чого-небудь побоюватися у зв'язку з цією подією.

Усе сказане тут про особливості поведінки злочинця, що висунув версію про смерть потерпілого в його відсутність, відноситься до тих випадків вбивства, замаскованих інсценуваннями, коли злочин вчиняється в місці спільного проживання вбивці і потерпілого. Якщо ж вбивство здійснюється у квартирі потерпілого або в іншому місці, то поведінка злочинця в подібних ситуаціях істотно змінюється. Оскільки тісного зв'язку з потерпілим більшість таких вбивць не мають, то головна їх надія на ухилення від відповідальності ґрунтується на тому, що підозра, швидше за все, на них взагалі не ляже. До інсценування ж вони прибігають на випадок, якщо їм доведеться все ж пояснювати причину смерті потерпілого.

Виходячи з цього, такі злочинці, як правило, ретельно приховують свою зустріч з потерпілим в день вбивства і лише, будучи викритими, у брехні, вимушені визнати вказану обставину, і намагаються його пояснити, висунувши версію про ту або іншу "нейтральну" причину смерті потерпілого.

Злочинці, що мешкають окремо від потерпілого, як правило, не "виявляють" труп убитого, не повідомляють про його смерть у слідчі органи, а при допиті завжди посилаються на алібі.

Знання слідчим того, які чинники обумовлюють висунення злочинцем тієї або іншої виправдувальної версії, пов'язаної з інсценуванням, на що розраховують злочинці, вибираючи той або інший вид інсценування, і від чого залежить цей вибір, як взагалі поводить злочинець після вбивства в різних ситуаціях, – усе це у край важливо для аналізу поведінки обвинуваченого (підозрюваного) та перевірки питання про його винність.

Які ж ознаки інсценування, і яка існує криміналістична методика її виявлення?

У тих випадках, коли в стадії порушення кримінальної справи немає повної ясності, – чи дійсно здійснено вбивство або смерть загиблого викликана іншою причиною, наприклад, самогубством, слідчий стикається з необхідністю перевірити, чи сталося в даному випадку: 1) самогубство, схоже /по обстановці/ на вбивство; 2) вбивство, що нагадує деякими своїми ознаками картину самогубства; 3) вбивство, замасковане інсценуванням. Таким чином, слідчий, передусім, повинен вирішити найважливіше для цієї категорії справ питання: від чого і за яких обставин настала смерть потерпілого, що сталося?

Питання це для справ аналізованої категорії набуває первинного, а найчастіше і вирішального значення. Від його рішення залежить увесь подальший хід розслідування. У першу чергу необхідно встановити причину смерті та визначити, чи є вона насильницькою. Відповідь на ці питання слідчий отримує нерідко вже при проведенні первинних слідчих дій: огляду трупа і місця його виявлення, судово-медичної експертизи трупа та допиту виявлених на місці події свідків. Однак, у більшості випадків на початковому етапі слідства ще не ясне питання про рід, а іноді і про причину смерті загиблого.

Якщо не рахувати справ з інсценуванням вбивства, здійсненого нібито третіми особами, і з версіями про необережний характер вбивства або про здійснення його в стані необхідної оборони, коли факт вбивства очевидний і ніким не заперечується/, в усіх інших випадках факт вбивства лише передбачається. Саме це припущення і викликає необхідність у порушенні кримінальної справи.

Звідси, природно, витікає, що в усіх справах аналізованої категорії з самого початку розслідування потрібно висувати версію про вбивство незалежно від того, чи є дані про вбивство, замаскованим інсценуванням якою-небудь нейтральною причиною смерті, або ознаки інсценування відсутні і в наявності просто сумнівний випадок смерті, можливо викликаний вбивством. Поряд із версією про вбивство слідчий, виходячи з даних судово-медичного дослідження трупа і інших обставин, обов'язково повинен включити в план для ретельної перевірки і інші версії про рід смерті загиблого. Обов'язковій перевірці підлягають також версії, висунені ким-небудь із членів сім'ї, близьких і знайомих загиблого.

Версії про вбивство і версія підозрюваного, підтверджуване інсценуванням, повинні перевірятися вже в процесі проведення первинних слідчих дій. При огляді місця події та трупа, при допиті свідків слідчий обов'язково повинен прагнути отримати відповіді на питання, витікаючи з версії про вбивство. Відповідні питання слідчий ставить і судово-медичному експертові.

Нарешті, у випадках, коли факт вбивства очевидний і ніким з близьких людей або оточення потерпілого не оспорується, проте скоєння злочину або приписується ними стороннім особам, або пояснюється необережністю, або станом необхідної оборони, слідчий разом із відповідною версією, перевіряє версію про здійснення умисного, не спровокованого вбивства ким-небудь з близьких потерпілого.

Таким чином, одному з головних тактичних завдань у ситуації, коли немає ясності відносно події, що розслідується, являється "встановлення наявності або відсутності інсценування, її змісту і спрямованості" [6, 15].

Незалежно від того, чи прибігає вбивця до інсценування смерті потерпілого від якої-небудь нейтральної причини або обмежується висуненням відповідної версії, він в обох випадках переслідує одну мету – обдурити слідчого, завадити, йому встановити істину і викрити винного.

Передбачаючи, що слідчий у першу чергу оглядатиме труп і навколишнє оточення, злочинець оцінює їх стан з позиції своєї версії. Якщо він знаходить, що місце розташування та поза трупа,

наявні на ньому ушкодження, так само як і вся обстановка місця події, нічим не суперечать наміченому їм у своє виправданні поясненню, вбивця не прибігає до зміни обстановки. Якщо ж обстановка на місці події не відповідає версії злочинця, то він нерідко створює нові – штучні – сліди і ознаки, спеціально залишає на місці події ті або інші предмети, тобто інсценує обстановку нейтральних для нього причин і роду смерті. Однак уважний, уміючи зіставити факти, слідчий завжди може розпізнати інсценування. Пояснюється це тим, що абсолютно точно відтворити обстановку події, що інсценується, вбивця не може. Передусім, що вперше убив, не має досвіду в інсценуваннях. Після здійснення вбивства злочинець майже завжди знаходиться в збудженому стані, що не дозволяє йому помітити всі деталі навколишнього оточення, осмислити значення кожної з них. Далеко не всі сліди вбивства, викриваючи характер яких зрозумілий злочинцеві, можуть бути ним повністю знищені або замасковані.

З цього виходить, що розпізнати інсценування слідчий може за наступними ознаками: 1) випадково не знищеним злочинцем і тому вцілілим слідам і предметам, що стали ознаками-наслідками здійсненого ним вбивства; 2) нарочито перебільшеному, неприродному характеру слідів і предметів, що підтверджують версію про нейтральні причини смерті загиблого; 3) слідам, предметам, ознакам і обставинам, що суперечать обстановці при смерті від нейтральної причини, вказаної у версії близьких загиблого, які витікають із загальної картини місця події; 4) неможливістю здійснення дій, що приписуються загиблomu; 5) протиріччями в поясненнях зацікавлених осіб поведінки потерпілого та дійсних причин його смерті.

Серед таких негативних обставин найчастіше вказують на інсценування: 1) зміни в обстановці місця злочину; 2) ознаки боротьби, зокрема сліди самооборони на тілі потерпілого; 3) ознаки переміщення трупа з місця, де настала смерть; 4) невідповідність положення трупних плям позі трупа; 5) характер ушкоджень на трупі, не витікаючи із способу і обставин позбавлення життя, описаних у версії близьких загиблого; 6) невідповідність вказаного в цій версії часу смерті загиблого стану трупних явищ, виявлених при огляді.

Основна властивість негативних обставин полягає в тому, що вони заперечують це пояснення, цю версію, тобто один і той же факт виявляється негативною обставиною до однієї версії, у той же час може підтверджувати іншу [5, 47]. Розслідуючи справи про вбивства, замасковані інсценуванням, слідчий вже в процесі проведення первинних слідчих дій застосовує спеціальні методи, найбільш ефективні для встановлення, чи мало місце вбивство або смерть загиблого була викликана якою-небудь іншою причиною.

Суть цих методів виражається в наступному:

1. Зіставлення картини смерті загиблого, даних у поясненнях близьких, з об'єктивними обставинами, встановлюваними первинними слідчими діями, зокрема, оглядом трупа на місці його виявлення і судово-медичною експертизою.
2. Виявлення обставин, що зокрема, негативних, таких, що вказують або на те, що в обстановку внесені умисні зміни, тобто зроблено інсценування, або просто спростовану версію, висунену близькими загиблого, і що вказують на її свідомо неправдивий характер.
3. Виявлення обставин, прямо або що побічно вказують на те, що смерть загиблого викликана вбивством, зокрема, умисно здійсненим ким-небудь з осіб, що висунули версію про нейтральну причину смерті [6, 28-29].

Перераховані прийоми застосовуються при проведенні первинних слідчих дій, взаємозв'язані і одночасно. Це забезпечує цілеспрямованість усієї діяльності слідчого, розпочинаючи вже з початкових дій, спрямованих на встановлення дійсної причини і обставин смерті загиблого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коновалова В.О. Вбивство: мистецтво розслідування: монографія / В.О. Коновалова. – Харків: Факт, 2001. – 311 с.
2. Саїнчин О.С. Особливості розслідування вбивств, прихованих інсценівками / О.С. Саїнчин // Матеріали міжнар. науково-практич. конф., 15 травня 2003 / "Трансформація ринкових відносин в Україні: організаційно-правові та економічні

проблеми", міжнар. наук.- практ. конф. (2003; Одеса), ОНУ ім. І.І. Мечникова. – Одеса: Астропринт, 2003. – С. 100-102.

3. Аленин Ю.П. Особенности расследования тяжких преступлений против личности [Текст] / Ю.П. Аленин, В.В. Тищенко. – Одесса: АО БАХВА, 1996. – 112 с.
4. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. От теории – к практике / Р.С. Белкин. – М.: Юрид. лит., 1988. – 304 с.
5. Мудьюгин Г.Н. Расследование убийств, замаскированных инсценировками / Г.Н. Мудьюгин. – М.: Институт Прокуратуры, 1973. – 213 с.
6. Медведев С.И. Негативные обстоятельства и их использование в раскрытии преступлений / С.И. Медведев. – Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1973. – 178 с.